

บทที่ 4 การเลือกเมืองที่ศึกษา

การพิจารณาเลือกเมือง เพื่อนำมาศึกษาตัวชี้วัดการเจริญเติบโตของเมืองจากการพัฒนาอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว พื้นที่ศึกษา คือ จังหวัดชลบุรีและระยอง ซึ่งเป็นจังหวัดเป้าหมายของการพัฒนาอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยวบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกที่เป็นความพยายามที่จะกระจายความเจริญของเมืองออกไปสู่ภูมิภาคและต้องการที่จะให้ประเทศก้าวไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมเกิดใหม่ (New Industrialized Countries : NICs.) โดยการนำเอาวัตถุดิบ(ก๊าซธรรมชาติที่ขุดได้จากอ่าวไทย) ไปสู่การผลิตอุตสาหกรรมหนัก และเพื่อกระจายโรงงานอุตสาหกรรมในเขตมหานครและปริมณฑลไปในเขตท้องถิ่น ทั้งยังเป็นการเชื่อมโยงการพัฒนาระหว่างภาคตะวันออกกับภาคตะวันออกเฉียงเหนืออีกด้วย และพร้อมกันนั้น ได้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวควบคู่ไปด้วยเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกให้มีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้ เพื่อเป็นการนำรายได้เข้าสู่ประเทศและท้องถิ่นจำนวนมาก เขตพื้นที่การพัฒนาฯ อยู่ในพื้นที่ของอำเภอชายฝั่งทะเลทั้งหมด จึงได้เลือกเมืองที่อยู่ในอำเภอทั้ง 6 ดังนี้ คือ ชลบุรี ศรีราชา บางละมุง สัตหีบ บ้านฉาง และระยอง มาทำการศึกษา

4.1 การพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่ศึกษา

รัฐบาลได้กำหนดนโยบายที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมหลัก อุตสาหกรรมเบา อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกและอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่นๆ พร้อมทั้งกระจายระบบบริการด้านโครงสร้างพื้นฐานเพื่อให้เกิดการลงทุนจากภาคเอกชน โดยมีเป้าหมายให้พื้นที่แถบนี้เป็นศูนย์กลางความเจริญแห่งใหม่ เพื่อสนับสนุนการกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมไปสู่ส่วนภูมิภาค อย่างเป็นระบบอย่างสมบูรณ์ อันเป็นการเสนอทางเลือกแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมใหม่ในอนาคต เพื่อเป็นแหล่งสร้างงานที่สำคัญเพิ่มขึ้นอีกแห่ง และเป็นประตูให้แก่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ โดยไม่ต้องผ่านกรุงเทพมหานครซึ่งเปรียบเสมือนเป็นการเปิดประตูไปสู่ภาคที่ด้านหลังของประเทศต่อไป

4.1.1 ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรม

การพัฒนาอุตสาหกรรมจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยสำคัญในการพัฒนา เพื่อการผลิตสินค้าหรือ การบริการภาคอุตสาหกรรม โดยจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสำคัญ¹ ดังนี้

1. ที่ดิน (LAND)
2. ทุน (CAPITAL)
3. วัตถุดิบและพลังงาน (MATERIAL AND ENERGY)
4. แรงงาน (LABOUR)
5. ผู้ประกอบการ (ENTERPRENEUR)

ซึ่งปัจจัยทั้ง 5 ดังกล่าวข้างต้นล้วนมีความสำคัญและสัมพันธ์กับลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและประชากรในพื้นที่ศึกษา และอาจมีปัจจัยจากภายนอกเข้ามาอิทธิพลด้วย

1. ที่ดิน(LAND) จุดประสงค์เพื่อเป็นที่ตั้งโรงงานหรือที่ประกอบการผลิตและใช้เป็นที่เก็บ สินค้าทั้งที่เป็นวัตถุดิบและสินค้าที่สำเร็จรูปแล้ว ในการพิจารณาการเลือกทำเลหรือที่ตั้งของโรงงานนั้น จะต้องคำนึงถึงราคาที่ดิน การคมนาคมขนส่ง ท่าเรือส่งออก การสื่อสาร สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ แหล่งวัตถุดิบ ตลาด และอุตสาหกรรมต่อเนื่องที่จะเอื้ออำนวยให้การผลิตสินค้าหรือบริการเป็นไปได้ ด้วยดี

2. ทุน(CAPITAL) ในที่นี้หมายถึงทุนที่เป็นเงิน (FINANCIAL CAPITAL) และทุนคง ที่(FIXCAPITAL) ซึ่งเป็นพวกเครื่องจักร(MACHINE)ต่าง ๆ ที่ใช้ในการประกอบการที่จะต้องลงทุน หรือซื้อในตอนแรกของการดำเนินการและใช้ตลอดไปในการประกอบกิจการ ส่วนทุนที่เป็นเงินสามารถ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ เงินทุนภายในประเทศและเงินทุนต่างประเทศเงินทุนภายในประเทศ จะได้มาจากการกู้ยืมเงินเพื่อการลงทุน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ธนาคารแห่งชาติ ธนาคารต่าง ๆ บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรม B.O.I. เงินทุนจากต่างประเทศมักจะเป็นการลงทุนหรือการให้ความช่วยเหลือจากต่างชาติ หรือเป็นการขอกู้ยืมเงินของภาครัฐบาลไทย เพื่อนำมาใช้ในโครงการที่ต้องใช้เงินทุน

¹ประพันธ์ เสวตนันท์,เศรษฐศาสตร์ภูมิภาค,(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงกมล,2519),หน้า 4-6.

จำนวนมหาศาลเช่น โรงกลั่นน้ำมัน, อุตสาหกรรมปิโตรเคมี เป็นต้น

3. วัตถุดิบและพลังงาน(MATERIAL AND ENERGY) ในการผลิตสินค้าหรือบริการจะต้องมีวัตถุดิบ เพื่อนำมาแปรรูปให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ซึ่งขึ้นอยู่กับแต่ละอุตสาหกรรมว่า มีความต้องการวัตถุดิบอะไรบ้าง จึงต้องพิจารณาลักษณะของวัตถุดิบที่ใช้ประกอบด้วย ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเลือกเลือกที่ตั้งของอุตสาหกรรม เช่น บางอุตสาหกรรมจะเลือกอยู่ใกล้กับแหล่งวัตถุดิบที่นำเสียได้ง่าย เพื่อป้องกันความสูญเสียหรือความเสียหายที่เกิดขึ้นระหว่างการขนส่ง ได้แก่ โรงงานแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรต่าง ๆ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม บางอุตสาหกรรมนั้นอาจจะต้องนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศเพื่อใช้ในการผลิต เช่น โรงงานประกอบเครื่องคอมพิวเตอร์ โรงงานผลิตเครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น เนื่องจากภายในประเทศยังไม่สามารถผลิตได้ หรือความสามารถทางวิทยาการยังไม่สูงพอ สำหรับพลังงานที่จะใช้ในการผลิตสินค้าและบริการต้องพิจารณาศักยภาพ (POTENTIAL) ของพลังงานด้วยว่า สามารถให้บริการได้อย่างเพียงพอหรือไม่ในกรณีที่ต้องการขยายการผลิตออกไปอีก หรือมีอุตสาหกรรมกระจุกตัวอยู่มากในพื้นที่นั้น ซึ่งพลังงานภายในประเทศที่มีอยู่ตอนนี้คือ ก๊าซธรรมชาติที่ได้มาจากอ่าวไทยนั่นเองแต่ก็ยังมีกรนำเข้าของพลังงานบางประเภทอย่างน้ำมัน ซึ่งยังผลิตได้น้อยไม่เพียงพอ กับความต้องการภายในประเทศ

4. แรงงาน(LABOUR) แรงงานโดยทั่ว ๆ ไปมีอยู่ทุกหนทุกแห่งแต่การใช้แรงงานของอุตสาหกรรมแต่ละประเภทไม่เหมือนกัน บางแห่งใช้แรงงานจำนวนมาก บางแห่งใช้แรงงานจำนวนน้อย โดยใช้เครื่องจักรแทน อีกทั้งบางอุตสาหกรรมต้องการแรงงานที่มีความชำนาญทางฝีมือ(SKILLED LABOURS) โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ บางแห่งต้องการแรงงานระดับกลาง แต่บางแห่งก็ต้องการแรงงานที่ไม่ต้องเชี่ยวชาญอะไรเลย อุปสงค์และประเภทแรงงานที่แตกต่างกันนี้อาจจะเป็นเครื่องกำหนดที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมก็ได้ เช่น อุตสาหกรรมที่ต้องการแรงงานที่มีความชำนาญอย่างสูงจำนวนมาก อาจตั้งตัวสถานที่ประกอบการในนครหลวงหรือใกล้ ๆ นครหลวง แต่อย่างนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกนี้ อาจต้องพัฒนาฝีมือแรงงานหรือความรู้ของแรงงานให้ทัดเทียม หรือตรงกับความต้องการของอุตสาหกรรม เพื่อให้คนในท้องถิ่นมีงานทำและไม่อพยพเข้าสู่กรุงเทพฯเพื่อทำงาน ซึ่งหน่วยงานทางการศึกษาจะเกี่ยวข้องกับเรื่องแรงงานมากที่สุดที่จะทำให้อุปทานของแรงงานตรงกับอุปสงค์ของอุตสาหกรรมนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม แรงงานก็เป็นทรัพยากรที่

เคลื่อนไหวไปมาได้ เมื่อในพื้นที่มีแหล่งงานที่ดีแรงงานก็จะหลั่งไหลเข้ามาอยู่ในพื้นที่ที่มีงานมาก จึงทำให้เกิดความต้องการทางปัจจัย 4 ของแรงงาน นอกจากจะเป็นที่อยู่อาศัย อาหาร เสื้อผ้าและยารักษาโรคแล้วยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และการบริการจากเมืองที่ใช้เพื่อการดำรงชีพของแรงงาน

5. ผู้ประกอบการ(ENTERPRENEUR) INKELES กล่าวถึง ลักษณะหรือคุณสมบัติของผู้ประกอบการจะต้องเป็นคนทันสมัย กล้าเสี่ยงต่อการลงทุน และกระตือรือร้นที่จะทำให้ประสบความสำเร็จ การศึกษาจะเป็นส่วนที่จะทำให้คนก้าวสู่การเป็นคนทันสมัยซึ่งสามารถแบ่งลักษณะของคนทันสมัยออกเป็นสองส่วนคือ ภายในและภายนอก ลักษณะภายในเกี่ยวข้องกับทัศนคติ ค่านิยม แนวความคิดและความรู้สึกส่วนลักษณะภายนอกนั้นเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม เช่น กระบวนการเป็นเมือง(URBANIZATION) การศึกษา การสื่อสาร อุตสาหกรรม และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วนHAGEN (1962) คิดว่าบุคลิกภาพทางสร้างสรรค์(INNOVATIVE PERSONALITY) จะเป็นกุญแจนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ บุคคลที่มีบุคลิกภาพทางสร้างสรรค์จะมองเห็นสภาพสังคมรอบตัวเป็นขั้นตอน อย่างมีเหตุผลที่สามารถจะเข้าใจได้และมีความต้องการที่จะมีอำนาจตัดสินใจด้วยตนเอง มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่น และมีความต้องการที่จะเอาใจใส่ต่อสวัสดิภาพของตนเองและผู้อื่น²

ลักษณะภาวะคนทันสมัยดังกล่าว ถ้ามีอยู่ในประชาชนในชาติใดมากการลงทุนเพื่อประกอบการจะมาก แต่ถ้าชาติที่มีประชาชนลักษณะเป็นคนทันสมัยน้อยการลงทุนเพื่อประกอบการก็จะน้อย ดังนั้น ผู้ประกอบการจึงแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่คือ

1. ผู้ประกอบการโดยคนในชาตินั้นเอง ซึ่งแยกเป็นภาครัฐและภาคเอกชนหรือเป็นการร่วมลงทุนระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน

2. ผู้ประกอบการโดยคนต่างชาติ เกิดการชักจูงเข้ามาลงทุนในประเทศของตน โดยการถือหุ้นร่วมระหว่างคนในชาติและคนต่างชาติ ซึ่งก็ขึ้นกับกฎหมายการลงทุนในแต่ละประเทศที่ไปลงทุนนั้น ๆ

อย่างไรก็ตาม นอกจากปัจจัยสำคัญหลัก ๆ ทั้ง 5 ปัจจัยดังกล่าวแล้ว ยังขึ้นอยู่กับนโยบายจากภาครัฐด้วยที่จะให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไม่ว่าจะเป็นเรื่องสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การเก็บภาษีอากร และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการ

²คาร์ณี ถวิลพิพัฒนกุล, "กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม," (เอกสารประกอบการสอนคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 18-19.

พัฒนาอุตสาหกรรมให้เพียงพอและพร้อมต่อการลงทุน เพื่อให้การลงทุนเป็นไปตามแผนพัฒนาที่วางไว้

4.1.2 โครงการพัฒนาอุตสาหกรรมที่สำคัญ

จากแผนการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ที่ต้องการพัฒนาทางอุตสาหกรรมด้านต่าง ๆ ของภูมิภาคนี้ โดยมีโครงการพัฒนาฯ ที่สำคัญดังนี้

โครงการพัฒนาอุตสาหกรรมที่สำคัญในพื้นที่ศึกษา

พื้นที่	โครงการพัฒนา	กำหนดเป้าหมายการพัฒนา
ทต.แหลมฉบัง	-ก่อสร้างท่าเรือน้ำลึก -ก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรม	เพื่อการขนส่งสินค้าให้เป็น ประเภทอุตสาหกรรมเบาและ เพื่อการส่งออก
ทต.มาบตาพุด	-ก่อสร้างท่าเรือน้ำลึก -ก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรม	เพื่อการขนส่งสินค้าให้เป็น ประเภทอุตสาหกรรมหนักและ เพื่อการส่งออก
อ.สัตหีบ	-ปรับปรุงท่าเรือเดิม	ให้เป็นอุตสาหกรรมซ่อม-ต่อเรือ และบริการขนถ่ายสินค้า
ชลบุรี	-	ให้เป็นอุตสาหกรรมบริการในเมือง และเป็นศูนย์กลางการเงินของภาค
ระยอง	-	ให้เป็นอุตสาหกรรมการเกษตร รับวัตถุดิบจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ที่มา : แผนการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

การพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกนี้ มีจุดศูนย์กลางการพัฒนาฯ อยู่ที่แหลมฉบังและมาบตาพุด โดยภาครัฐบาลจะเป็นผู้ลงทุนทางด้านโครงสร้างพื้นฐานและการจัดเตรียมพื้นที่ที่จะพัฒนา อาทิ หาพื้นที่ก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมและชุมชนใหม่ ก่อสร้างท่อส่งน้ำเข้าเขตนิคมฯ สร้างเส้นทางรถไฟจากศรีราชา-แหลมฉบัง-สัตหีบ-มาบตาพุด เพื่อสร้างความพร้อมให้แก่พื้นที่เป้าหมาย และให้ภาคเอกชนเข้ามาลงทุนในเขตต่าง ๆ ที่รัฐกำหนดไว้

เมื่อภาคเอกชนเข้ามาลงทุนตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในเขตนิคมฯแล้วจะก่อให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจของเมือง มีการจ้างงานเพิ่มขึ้นทำให้ประชาชนมีงานทำและมีรายได้ ความเป็นอยู่จะดีขึ้น สร้างความเจริญเติบโตให้แก่เมือง อย่างไรก็ตาม จะทำให้เกิดการหลั่งไหลของแรงงานจากภาคเกษตรกรรมและนอกเขตพื้นที่พัฒนาเข้ามาเป็นแรงงานในเมืองที่พัฒนาและอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งเกิดผลกระทบของความต้องการการบริการของเมืองและที่อยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น กล่าวได้ว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมจะเป็นการสร้างจุดหรือขั้วความเจริญให้กับเมืองที่เป้าหมายและช่วยกระจายความเจริญออกไปสู่เมืองที่อยู่ข้างเคียงด้วย

การพัฒนาอุตสาหกรรมจะช่วยให้โรงงานอุตสาหกรรมมากระจุกตัวในเขตที่กำหนดไว้ เพื่อให้เกิดการประหยัดจากภายนอก(Agglomeration Economics) ในระบบโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ที่จะร่วมกันใช้และสามารถควบคุมสภาพแวดล้อมได้ดีกว่าการที่จะให้โรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นเองในพื้นที่ต่าง ๆ ของเมือง

กล่าวได้ว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมจะเป็นการสร้างจุดหรือขั้วความเจริญให้กับเมืองที่เป้าหมายและช่วยกระจายความเจริญออกไปสู่เมืองที่อยู่ข้างเคียงด้วย

4.2 การพัฒนาการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นรูปหนึ่งของการนันทนาการ หรือการทำกิจกรรม เพื่อการพักผ่อนในช่วงเวลาว่างนอกเหนือจากการทำกิจกรรมในหน้าที่การงาน โดยมีการเดินทางรวมอยู่ด้วย³

การพัฒนาการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจของเมืองและประเทศได้อย่างมาก เนื่อง

³ศิริธร สุวรรณเลิศ, "แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 8.

จาก เมื่อมีการท่องเที่ยวภายในเมืองย่อมมีการใช้จ่ายเกิดขึ้นซึ่งการเกิดการใช้จ่ายครั้งหนึ่ง(Direct Income หรือรายจ่ายที่เกิดจากนักท่องเที่ยวโดยตรง) ในระบบเศรษฐกิจจะก่อให้เกิดการใช้จ่ายต่อ ๆ กันไปอีกหลายรอบ (Indirect Income) เพราะเมื่อมีการใช้จ่ายเกิดขึ้นครั้งหนึ่งจะก่อให้เกิดรายได้แก่คนบางกลุ่มหรือกิจกรรมบางประเภทที่เกี่ยวข้อง ซึ่งบุคคลหรือกิจกรรมที่ได้รับรายได้นี้จะนำรายได้ส่วนหนึ่งไปใช้จ่ายต่อไปและก่อให้เกิดรายได้แก่บุคคลอื่นหรือกิจกรรมอื่น ๆ อีก และจะมีการใช้จ่ายต่อ ๆ กันไปอีกเรื่อย ๆ

ฉะนั้น เมื่อรวมการใช้จ่ายในรอบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน จะพบว่ามิผลทำให้เกิดรายได้ที่มีมูลค่าสูงกว่าการใช้จ่ายในครั้งแรกหลายเท่าตัว หลักการดังกล่าวนี้เรียกว่า ผลของตัวที่ 1 (Multiplier Effect)⁴

ดังนั้น เมืองใดที่มีแหล่งท่องเที่ยวเป็นทรัพยากรอยู่แล้ว จึงสามารถพัฒนาให้แหล่งท่องเที่ยว นั้นสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมาก เพื่อที่จะได้เกิดการใช้จ่ายดังกล่าวข้างต้นในพื้นที่เมือง มาก ๆ ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจของเมืองขยายตัวและเกิดการเจริญเติบโตของเมืองขึ้น

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการท่องเที่ยวก็ควรที่จะให้แหล่งท่องเที่ยวของสภาพธรรมชาติไว้ให้มากที่สุด เพื่อที่จะไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรมจนอาจถึงขั้นการสูญเสียทรัพยากรท่องเที่ยวไป

4.2.1 ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว

การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะต้องอาศัยปัจจัยสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้⁵

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว
2. โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว
3. ตลาดการท่องเที่ยว

⁴สงไชย นราราชกูร์, "แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลักจังหวัดภูเก็ต," (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 11.

⁵สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, การศึกษามือเบื้องต้นเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 253) , หน้า 3-6.

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยว จัดว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญมากสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งในบทที่ 3 ได้กล่าวไปแล้วถึงสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทเท่านั้น คือ สถานที่ท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติและสถานที่ท่องเที่ยวประเภทโบราณสถานและโบราณวัตถุ ฉะนั้น ในบทนี้จะไม่กล่าวถึงสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในพื้นที่ศึกษาซ้ำอีก แต่การแบ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวได้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ให้ความสุขสดชื่นแก่ผู้ที่เข้าไปเยี่ยมชม และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจได้ เช่น เกาะชายหาด ทะเล ปะการัง น้ำตก ถ้ำ เขา เป็นต้น

1.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุ ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญของประวัติศาสตร์และโบราณคดีรวมทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวที่แสดงถึงศิลปสถาปัตยกรรมของคนในท้องถิ่น ความเจริญรุ่งเรืองของแต่ละสมัยตลอดจนศาสนสถานต่าง ๆ เช่น วัด ปราสาท พระที่นั่ง หรือที่ประทับของกษัตริย์ในสมัยก่อนและจิตรกรรมฝาผนัง เป็นต้น

1.3 ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรมและกิจกรรมของมนุษย์ ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่แสดงให้เห็นถึงศิลปวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นหรือเป็นสถานที่ที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะรวมทั้งแหล่งผลิตสินค้าหัตถกรรมพื้นเมือง อันเป็นที่สนใจแก่นักท่องเที่ยวและประชาชนโดยทั่วไป ซึ่งอาจจะเป็นการท่องเที่ยวตามฤดูกาลมิได้มีตลอดทั้งปี เช่น ประเพณีวิ่งควายในจังหวัดชลบุรี เทศกาลผลไม้จังหวัดระยอง เป็นต้น

2. โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว

สถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งที่ค้นพบใหม่การเข้าถึงและสาธารณูปโภคยังไม่มี แต่ถ้าหากสถานที่นั้นมีศักยภาพสูงในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ จึงจะต้องมีโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเข้าไป เพื่อเป็นแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยว แบ่งออกเป็น 3 ด้านใหญ่ คือ

2.1 การคมนาคมขนส่ง เพื่อการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางไปได้ ไม่ว่าจะเป็นทางบก ทางน้ำ หรือทางอากาศ ควรจะมีรถโดยสาร รถไฟ เรือ หรือเครื่องบิน ไว้ให้นักท่องเที่ยว

เที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ

2.2 ระบบสาธารณูปโภคในแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ไฟฟ้า น้ำประปา การระบายน้ำกำจัดขยะโตรคมนามคมสาธารณสุขและการรักษาความปลอดภัย เพื่อให้นักท่องเที่ยวต่างชาติมีความมั่นใจเมื่อมาเที่ยวในต่างแดน และเพื่อการรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวมิให้เสื่อมสลายหรือทรุดโทรมไปเร็ว

2.3 สิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งอำนวยความสะดวกขึ้นอยู่กับกิจกรรมในสถานที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ เช่น ชายหาดที่อยู่ไม่ไกลจากชุมชน แต่เป็นหาดที่สวยงามมีน้ำใสสะอาด เป็นที่ถูกใจของนักท่องเที่ยว จำเป็นต้องมีห้องเปลี่ยนเสื้อผ้าและนำจัดเตรียมไว้บริการเมื่อมีกิจกรรมเกิดขึ้น สิ่งจำเป็นที่ตามมาคือ ร้านอาหาร เครื่องดื่ม โรงแรมหรือบังกาโล เป็นต้น ดังนั้นสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น อาจต้องจัดเตรียมไว้บริการนักท่องเที่ยว คือ

2.3.1 ที่พักแรมประเภทต่าง ๆ ได้แก่ โรงแรม บังกาโล บ้านพักรับรอง หรือลานสำหรับกางเต็นท์ที่นักท่องเที่ยวจะนำมาเอง ที่พักแรมเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ไกลจากชุมชน หรือแหล่งท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมมาก และเพื่อเป็นการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามายังแหล่งท่องเที่ยววันนั้นนาน ๆ

2.3.2 ร้านอาหารหรือภัตตาคาร ร้านอาหารเป็นบริการที่หาได้ง่ายกว่าที่พักแรมไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทใด มักจะมีชาวบ้านร้านค้าเข้าไปเปิดกิจการบริการ นักท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หาบเร่ แผงลอย หรือเพิง หากแหล่งท่องเที่ยวที่มีที่พักแรมถาวร จึงจะมีร้านอาหารถาวรด้วย อาหารที่บริการนักท่องเที่ยวมักเป็นอาหารพื้นๆหรืออาหารพื้นถิ่น ที่สามารถนำวัตถุดิบหรือของสดที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประกอบอาหารได้ง่าย เช่น สถานที่ท่องเที่ยวแบบชายหาดก็จะมีร้านอาหารที่จำหน่ายอาหารทะเล เป็นต้น

2.3.3 แหล่งบันเทิงหรือร้านค้าของที่ระลึก สถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งอาจจะต้องมีแหล่งบันเทิงเอาไว้เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวเพื่อหาความสำราญและสนุกสนาน อย่างเช่น หาดพัทยาที่มีแหล่งบันเทิงยามราตรีจำนวนมากไว้บริการนักท่องเที่ยว แต่บางแห่งก็อาจมีร้านค้าของที่ระลึก เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้จับจ่ายใช้สอยหาของที่ระลึกนำกลับไป ซึ่งทำให้เกิดรายได้ในท้องถิ่นเพิ่มขึ้นอีกก็เป็นผลประโยชน์ทางอ้อมของการท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม สิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้มักเกิดควบคู่หรือตามมาเมื่อมีการท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวหนึ่ง ๆ ซึ่งเป็นการสร้างงานให้กับประชาชนในท้องถิ่นและสร้างรายได้ให้อีกด้วย

3. ตลาดการท่องเที่ยว

ตลาดการท่องเที่ยว หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนี้รวมทั้งนักท่องเที่ยวภายในประเทศและนักท่องเที่ยวต่างชาติ สำหรับในพื้นที่ศึกษานั้นมีศักยภาพการท่องเที่ยวสูง มีตลาดการท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ คือ พัทยาเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทชายหาดที่มีชื่อเสียงระดับประเทศเป็นที่รู้จักกันทั่วโลกดังนั้น ตลาดการท่องเที่ยวจึงเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติทั่วโลก

นอกจากปัจจัยสำคัญทั้งสามแล้วปัจจัยอื่นก็มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น เหตุการณ์ทางการเมืองภายในประเทศ หรือพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวต่อสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งอาจทำให้การพัฒนาไม่เป็นอย่างที่วางไว้ก็เป็นได้

4.2.2 โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สำคัญ

จากการศึกษาสภาพทั่วไปในพื้นที่ศึกษา จะเห็นได้ว่า ในพื้นที่ศึกษามีแหล่งท่องเที่ยวกระจุกตัวอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวแบบธรรมชาติประเภทชายหาดและเกาะ เนื่องจากเป็นพื้นที่ชายฝั่งทะเลที่มีชายหาดยาวติดต่อกัน มีหาดทรายสามารถเล่นน้ำทะเลได้และมีวิวทัศนที่สวยงามเหมาะที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในวันหยุดสุดสัปดาห์ได้ดี เพราะอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีแหล่งท่องเที่ยวกระจุกตัวจะได้ผลคู่กับการลงทุนในด้านโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ มากกว่าการที่มีสถานที่ท่องเที่ยวอยู่อย่างกระจัดกระจาย อีกทั้งการควบคุม ดูแลและรักษาก็จะง่ายกว่าด้วย การลงทุนในด้านที่พักแรมก็จะดีกว่า เนื่องจากการได้ประโยชน์จากการอยู่รวมกันและการพึ่งพาการบริการจากเมืองด้วยทำให้เกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้นในท้องถิ่น ประชาชนมีงานทำ มีรายได้เพิ่มขึ้นไม่เข้ามาหางานทำใน กรุงเทพฯ ลดการล้นไหลของคนต่างจังหวัดที่เข้ามาหางานทำในเมืองหลวงได้

โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สำคัญในพื้นที่ศึกษา มีดังนี้

พื้นที่	โครงการพัฒนา
เมืองพัทยา	-พื้นที่ชายหาดและสภาพแวดล้อม -ก่อสร้างท่าเทียบเรือท่องเที่ยวที่เกาะล้าน
ทต.แสนสุข	-ปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์และสิ่งอำนวยความสะดวกที่หาดบางแสน -ปรับปรุงทัศนียภาพเขาสามมุก
บ้านเพ	-ปรับปรุงทัศนียภาพและสิ่งอำนวยความสะดวก -ปรับปรุงท่าเทียบเรือเกาะเสม็ด

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

โครงการส่วนใหญ่ของการพัฒนาการท่องเที่ยวมักจะเป็นโครงการเล็กๆ ที่ใช้เงินลงทุนไม่มากเท่ากับการพัฒนาอุตสาหกรรม ส่วนมากแล้วในแหล่งท่องเที่ยวต้องการการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกแก่แหล่งท่องเที่ยว อย่างเช่น การก่อสร้างลานจอดรถนักท่องเที่ยว การก่อสร้างและปรับปรุงถนนในแหล่งท่องเที่ยว ปรับปรุงทัศนียภาพ การติดตั้งเครื่องบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น

อย่างไรก็ดีในการสัมมนาเรื่อง"นโยบายและแนวทางการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก" โดย กองวางแผนภาคสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เสนอแนะการพัฒนาเมืองในพื้นที่ศึกษานั้น เนื่องจากชุมชนเมืองเดิมของพื้นที่ พทอ. มักจะอยู่ริมชายฝั่งทะเลและมีโครงข่ายคมนาคมที่ค่อนข้างสมบูรณ์ จึงได้เสนอให้พัฒนาเมืองในรูปแบบชุมชนศูนย์กลางหลายศูนย์(The Multi-Centred Urbanization) โดยมีปัจจัยหลัก คือ โครงข่ายคมนาคมเป็นตัวเชื่อมโยงชุมชนศูนย์กลางต่าง ๆ ไว้

ประโยชน์ที่จะได้รับ คือ ก่อให้เกิดการประหยัดในการลงทุนระบบโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานที่จะช่วยรองรับการเพิ่มขึ้นของตลาดแรงงานและการประหยัดในค่าขนส่ง ช่วยลดต้นทุนการผลิตและเกิดผลดีในระยะยาวในแง่ของการแก้ปัญหาจราจรทั้งระบบ

การพัฒนาเมืองในพื้นที่พทอ.ให้เป็นระบบเมืองโดยระบบโครงข่ายคมนาคมที่มีประสิทธิภาพ

มาเป็นตัวเชื่อมระหว่างแต่ละชุมชนที่มีบทบาทและหน้าที่ต่างกัน ซึ่งต้องพึ่งพาอาศัย และให้บริการกัน และกัน เพื่อให้ได้ทัดเทียมกับกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ที่จะกระจายความเจริญออกสู่ภูมิภาคและชะลอการขยายตัวของกรุงเทพฯ อีกทั้งยังป้องกันการขยายตัวของเมืองเป็นแนวยาวตามสองฝั่งถนน(Ribbon Development Pattern) โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณถนนสุขุมวิทช่วงเมืองชลบุรีถึงเมืองพญา ปัจจุบันจึงได้มีการสร้างเส้นทางตัดใหม่ เพื่อให้การเดินทางไปยังภูมิภาคตะวันออกได้เร็วยิ่งขึ้นและพร้อมกันนั้นก็ได้มีการขยายเส้นทางในบางสายเพื่อรองรับปริมาณจราจรที่เพิ่มขึ้นให้ได้รับความสะดวกเช่นกัน

4.3 สรุปเมืองที่ศึกษา

การศึกษานี้ ได้พิจารณาเลือกเมืองที่อยู่ในพื้นที่ศึกษาโดยการพิจารณาจากพื้นที่เป้าหมายของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก และแนวทางการพัฒนาเมืองจากภาครัฐฯ จึงได้เลือกเมืองที่อยู่ในเขตพื้นที่ 6 อำเภอของพื้นที่ศึกษาทั้ง 2 จังหวัด คือ ชลบุรี, ศรีราชา, บางละมุง, สัตหีบ, บ้านฉางและระยอง ซึ่งเป็นอำเภอที่อยู่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกทั้งหมด เมืองที่อยู่ในอำเภอที่เลือกขึ้นมาศึกษา ปัจจุบัน(พ.ศ.2535)มีชุมชนเมืองทั้งหมด 20 ชุมชนเมือง เป็นเทศบาลเมือง 2 แห่ง เทศบาลตำบล 4 แห่ง สุขาภิบาล 13 แห่ง และเมืองพัทยา

เหตุผลในการเลือกเมืองที่ศึกษา คือ 1.เป็นเมืองเป้าหมายของการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก และเป็นเมืองที่อยู่ในการพัฒนาเมืองชายฝั่งทะเลตะวันออก 2.เป็นเมืองที่มีพื้นที่อยู่ใกล้กับเมืองเป้าหมายการพัฒนาฯ เหตุที่เลือกเมืองที่มีอยู่ในโครงการพัฒนาฯเข้ามาทำการศึกษาด้วยนั้นเพราะจากการพัฒนาเมืองที่ต้องการให้เมืองเจริญขึ้นเป็นระบบและมีหลายศูนย์กลาง โดยอาศัยโครงการคมนาคมเป็นโครงข่ายในการเชื่อมโยงของระบบเมืองเข้าด้วยกันจึงสันนิษฐานได้ว่า เมืองที่อยู่ใกล้กับเมืองที่ได้รับการพัฒนานั้นอาจได้รับผลกระทบจากการพัฒนาไปด้วยเนื่องจากเป็นเขตอิทธิพลของเมืองที่ใหญ่กว่านั่นเอง

การพิจารณาตามทฤษฎีขั้วการพัฒนาหรือขั้วความเจริญ ที่กล่าวว่า เมืองที่เป็นขั้วความเจริญ(Growth Pole) จะสร้างแรงดึงดูดทำให้เกิดความเจริญเติบโตและกระจายความเจริญออกไปในพื้นที่หรือภาคที่ด้อยกว่า ทั้งนี้เนื่องจากความได้เปรียบในด้านที่ตั้งและผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและ

สังคม อันเนื่องมาจากการเป็นที่รวมของอุตสาหกรรมและกิจกรรมของประชากรเมืองที่มีลักษณะต่าง ๆ กัน ซึ่งเมืองที่เป็นขั้วการพัฒนา คือ เทศบาลเมืองชลบุรี เทศบาลตำบลแหลมฉบัง เมืองพัทยา เทศบาลตำบลมาบตาพุดและเทศบาลเมืองระยอง ซึ่งเมืองเหล่านี้จะสามารถกระจายความเจริญออกไปยังเมืองใกล้เคียง

และจากแนวความคิดเรื่อง รูปแบบการเจริญเติบโตของเมือง โดย Homer Hoyt ที่ว่า เส้นคมนาคมเป็นปัจจัยสำคัญในการขนส่งของกิจกรรมในเมือง จึงทำให้เมืองขยายออกไปตามเส้นคมนาคม จะเห็นได้ว่า ถนนสุขุมวิทที่เป็นเส้นคมนาคมหลักของภาคตะวันออก พื้นที่เมืองที่มีถนนสุขุมวิทตัดผ่าน ส่วนใหญ่แล้วได้ขยายออกมาตามเส้นทางนี้จนกลายเป็นเนื้อเมืองเดียวกัน อย่างเช่น เทศบาลเมืองชลบุรี สุขาภิบาลบางทรายและสุขาภิบาลบ้านสวน เป็นต้น

หากดูถึงลักษณะการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ศึกษาแล้วก็จะพบว่า แรกเริ่มนั้นชุมชนเมืองเพียงไม่กี่ชุมชนเมืองเท่านั้นเกาะกลุ่มอยู่ตามชายฝั่งทะเล เนื่องจากประชาชนประกอบอาชีพชาวประมงหากินตั้งแต่ครั้งในอดีตกาลซึ่งจะพบเห็นชุมชนในเขตอำเภอเมืองชลบุรี, อำเภอศรีราชา, อำเภอบางละมุง, อำเภอสัตหีบ, อำเภอบ้านฉาง, อำเภอเมืองระยองและอำเภอแกลง โดยมีถนนวิจิตรปราการเป็นถนนสายแรกที่ตัดเลียบชายฝั่งทะเล และยังคงเกาะกลุ่มอยู่ตามที่ราบลุ่มและที่ราบชายฝั่งทะเลเช่นเดิม ต่อมาเมื่อตัดถนนสุขุมวิท(ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3) และพื้นที่ด้านชายฝั่งทะเลมีความหนาแน่นมาก ชุมชนเมืองเพิ่มจำนวนขึ้นและได้ขยายตัวตามเส้นทางออกไปเนื่องจากเป็นเส้นทางสายหลักสายเดียวของภาคตะวันออกที่ตัดผ่านไปถึงจังหวัดตราด อีกทั้งเป็นเส้นทางสายเศรษฐกิจที่ไปสู่กรุงเทพมหานคร

เมืองที่ศึกษาทั้ง 20 เมือง มีรายชื่อดังต่อไปนี้เทศบาลเมืองชลบุรี เทศบาลตำบลแสนสุข สุขาภิบาลบางทราย สุขาภิบาลบ้านสวน สุขาภิบาลอ่างศิลา สุขาภิบาลบางพระ เทศบาลตำบลศรีราชา สุขาภิบาลอ่าวอุดม เทศบาลตำบลแหลมฉบัง สุขาภิบาลบางละมุง เมืองพัทยา สุขาภิบาลห้วยใหญ่ สุขาภิบาลบางเสร่ สุขาภิบาลสัตหีบ สุขาภิบาลบ้านฉาง สุขาภิบาลสำนักท้อน เทศบาลตำบลมาบตาพุด เทศบาลเมืองระยอง สุขาภิบาลบ้านแพ และสุขาภิบาลแกลง-กะเจ็ด ซึ่งแต่ละเมืองตัวอย่างที่ทำการศึกษานี้ มีทั้งเมืองที่เก่าและใหม่เป็นไปตามการเกิดของเมืองหรือการจัดตั้งเมือง ประวัติการจัดตั้งเมืองและพื้นที่ปกครองทั้ง 20 เมืองมีดังต่อไปนี้

1.เทศบาลเมืองชลบุรี ได้ยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองชลบุรีเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ.2478 ตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ.2476 ตั้งขึ้นในท้องถื่นอันเป็นที่ตั้ง ศาลากลางจังหวัด ซึ่งกฎหมายบังคับให้ต้องจัดตั้งเทศบาลทุกแห่งและต้องเป็นเทศบาลเมือง เทศบาลเมืองชลบุรี มีพื้นที่ปกครองทั้งหมด 4.75 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยพื้นที่ 3 ตำบล คือ ตำบลบ้านโจด ตำบลมะขามหย่ง และตำบลบางปลาสร้อย

ที่ตั้ง เทศบาลเมืองชลบุรี มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือติดกับสุขาภิบาลบางทราย ทิศใต้ติดกับสุขาภิบาลแสนสุข ทิศตะวันออกติดกับถนนสุขุมวิทและทิศตะวันตกติดกับชายฝั่งทะเล

2.เทศบาลตำบลแสนสุขเดิมมีฐานะเป็นสุขาภิบาลแสนสุข(ได้รับการจัดตั้งเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ.2499) คลุมตำบลแสนสุขซึ่งมีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อ เช่น หาดบางแสนแหลมแท่นเขาสามมุข และตลาดหนองมน จึงทำให้เศรษฐกิจของเมืองเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว ในสถานะของสุขาภิบาลขณะนั้นไม่สามารถให้บริการแก่ประชาชนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาได้เพียงพอกับความเจริญเติบโตที่เกิดขึ้นได้กระทรวงมหาดไทยจึงได้ตราพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเทศบาลตำบลแสนสุขเพื่อยกฐานะสุขาภิบาลแสนสุขและรวมพื้นที่ใกล้เคียงที่มีประชากรหนาแน่นและมีรายได้ดีเข้าเป็นเทศบาลตำบลด้วยเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ.2531 มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 20.268 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 3 ตำบล คือ ตำบลแสนสุขทั้งตำบล ตำบลเหมือง(หมู่ 1-4) และตำบลห้วยกะปิ(หมู่ 5)

ที่ตั้ง เทศบาลตำบลแสนสุข ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองชลบุรี ห่างจากตัวอำเภอเมืองไปทางทิศใต้ ตามทางหลวงหมายเลข 3 (สุขุมวิท) เป็นระยะทาง 10 กิโลเมตร ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลบ้านปึก ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลเหมืองและห้วยกะปิ ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อ่าวไทย และทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลเหมือง

3.เทศบาลตำบลศรีราชา เกิดจากหมู่บ้านชาวประมงเล็ก ๆ จนมีประชากรเข้ามาอาศัยอยู่มากขึ้น และได้ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ.2488 ในการจัดตั้งเทศบาลตำบลกฎหมายไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ชัดเจนในการยกฐานะท้องถิ่นเป็นเทศบาลตำบลทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของรัฐบาลในสมัยนั้น ซึ่งต้องเป็นท้องถิ่นที่มีประชากรอยู่มากและมีความเจริญพอสมควร เทศบาลตำบลศรีราชา มีพื้นที่ปกครองประมาณ 4.057 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมตำบลศรีราชาทั้งตำบล

ที่ตั้ง ตั้งอยู่ในอำเภอศรีราชาห่างจากอำเภอเมือง ประมาณ 24 กิโลเมตร อยู่ติดชายทะเล

โดยมีถนนสุขุมวิทเชื่อมติดต่อกับเทศบาลเมืองและอำเภอบางละมุง ทิศเหนือติดต่อกับสุขาภิบาลบางพระ
ทิศตะวันออก ติดต่อกับสุขาภิบาลอ่าวอุดม ทิศตะวันตก ติดต่อกับอ่าวไทย ทิศใต้ติดต่อกับสุขาภิบาลอ่าว
อุดม

4.เทศบาลตำบลแหลมฉบัง เมื่อโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออกได้เลือกพื้นที่แหลม
ฉบังเป็นพื้นที่พัฒนาอุตสาหกรรมและท่าเรือส่งออกแล้วจึงได้ยกฐานะให้เป็นเทศบาลตำบลแหลมฉบัง
ขึ้นเพื่อดูแลและปกครองโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2534 ให้ยกฐานะ
ขึ้นเป็นเทศบาลตำบล แต่มีผลเมื่อวันที่ 3 มกราคม พ.ศ.2535 โดยรวมเอา พื้นที่ใกล้เคียงและแบ่งพื้นที่
จากสุขาภิบาลอ่าวอุดม และพื้นที่ของสุขาภิบาลบางละมุงบางส่วนเข้ามาเป็นพื้นที่ของเทศบาลรวมมีพื้นที่
ปกครองทั้งสิ้น 109.65 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ตำบล 5 ตำบล ดังนี้ตำบลทุ่งสุขลา, ตำบลหนองขาม
หมู่ 11, ตำบลบางละมุง หมู่ 4,6-9, ตำบลสุรศักดิ์ หมู่ 3 และบางส่วนของหมู่ 9, ตำบลปึง หมู่ 10 และบาง
ส่วนของหมู่ 1,5และ9

ที่ตั้ง เทศบาลตำบลแหลมฉบัง ตั้งอยู่ในพื้นที่ 2 อำเภอ คือ อำเภอศรีราชาและอำเภอบางละ
มุง อยู่ห่างจากอำเภอศรีราชาประมาณ 10 กิโลเมตร ทิศเหนือ ติดต่อกับ สุขาภิบาลอ่าวอุดม
ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลหนองขามและตำบลปึง ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อ่าวไทย และทิศใต้ ติดต่อ
กับ สุขาภิบาลบางละมุงและตำบลตะเคียนเตี้ย

5.เมืองพัทยาเดิมทีเมืองพัทยายู่ในการปกครองของสุขาภิบาลนาเกลือแต่ทว่าจากความ
ที่พัทยาเป็นเมืองที่มีชายหาดสวยงาม และมีชื่อเสียงโด่งดังทางการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการขยายตัวของ
เมืองอย่างรวดเร็ว และไม่เป็นระเบียบ ขณะเดียวกันก็เกิดการเสื่อมโทรมลงไป เนื่องจากขาดการควบคุม
ที่ดี เพราะสุขาภิบาลเป็นองค์กรขนาดเล็ก และมีขีดความสามารถจำกัด ไม่อาจดำเนินการจัดการกับเมือง
อย่างได้ทันทั่วทั้งที่ รัฐบาลจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงรูปแบบการปกครองใหม่ โดยให้ยุบเลิก
สุขาภิบาลนาเกลือ แล้วจัดตั้งหน่วยปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษขึ้นแทน เรียกว่า "เมืองพัทยา" มีฐานะ
เป็นนิติบุคคลและเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งมีแห่งเดียวในประเทศไทยโดย
รัฐบาลมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีบทบาททางการท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ เมืองพัทยาก็ได้ตราไว้ในพระราช
บัญญัติระเบียบราชการเมืองพัทยาพ.ศ.2521 และประกาศใช้เมื่อเดือนตุลาคมพ.ศ.2521การบริหารเป็นรูป
แบบเทศบาลผู้จัดการ(City Manager) แบบมีสภาเมืองพัทยา ทำหน้าที่นิติบัญญัติของท้องถิ่นและมีปลัด

เมืองพัทธยาทำหน้าที่เป็นผู้บริหาร ซึ่งได้รับการว่าจ้างเข้ามาเพื่อทำหน้าที่นี้ สัญญาจ้างคราวละ 4 ปี

เมืองพัทธยา มีพื้นที่ปกครอง 208.1 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมตำบลหนองปรือ ตำบลนาเกลือ บางส่วนของตำบลห้วยใหญ่และตำบลหนองปลาไหล และยังคงถึงเกาะล้าน เกาะครกและเกาะสาก ด้วย พื้นที่เฉพาะบนบก 53.44 ตารางกิโลเมตร และเป็นพื้นที่น้ำ 144.66 ตารางกิโลเมตร

ที่ตั้ง อยู่บริเวณแหลมเมืองพัทธยา ในเขตอำเภอบางละมุง ห่างจากตัวจังหวัดชลบุรี ประมาณ 60 กิโลเมตร ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลบางละมุง ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลหนองปลาไหล, หนองปรือและห้วยใหญ่ ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อ่าวไทย และทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลนาจอมเทียน

6.เทศบาลตำบลมาบตาพุดเดิม เป็นสาขาภิบาลมาบตาพุดปกครองพื้นที่ตำบลมาบตาพุดต่อมา ในปีพ.ศ.2534 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม ให้ยกฐานะขึ้นเป็น เทศบาลตำบล แต่มีผลบังคับใช้วันที่ 3 มกราคม พ.ศ.2535 เพื่อให้บริหารงานได้สะดวกและ คล่องตัวยิ่งขึ้น เนื่องจาก พื้นที่ตำบลมาบตาพุดและตำบลใกล้เคียงเป็นพื้นที่พัฒนาอุตสาหกรรมและท่าเรืออุตสาหกรรมมีพื้นที่ปกครองทั้งสิ้น 148.96 ตารางกิโลเมตรคลุมพื้นที่ 2 อำเภอ เช่นเดียวกับเทศบาลตำบลแหลมฉบังในพื้นที่อำเภอเมืองระยองของคลุมตำบลมาบตาพุด, ตำบลห้วยโป่ง, ตำบลเนินพระหมู่ 4-5 และบางส่วนของหมู่ 6, ตำบลทับมา หมู่ 2 และ 5 และตำบลมาบข่า หมู่ 4, 6-7 ในอำเภอบ้านค่าย

ที่ตั้ง เทศบาลตำบลมาบตาพุด อยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอเมืองระยอง ห่างจากตัวจังหวัด ประมาณ 10 กิโลเมตร มีถนนทางหลวงหมายเลข 3191 ดังถึงท่าเรืออุตสาหกรรมมาบตาพุด มีอาณาเขต ติดต่อดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลมาบข่า อำเภอบ้านค่าย ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลเนินพระและ ตำบลทับมา ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลบ้านฉาง และทิศใต้ ติดต่อกับ อ่าวไทย

7.เทศบาลเมืองระยอง ในปี พ.ศ.2460 มีพระราชบัญญัติจัดตั้งสาขาภิบาลตามหัวเมืองร.ศ.127 ทำให้ตำบลท่าประดู่ อำเภอเมืองระยอง มีฐานะเป็นสาขาภิบาลเมืองระยอง ต่อมาในปี พ.ศ.2476 ได้มีพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาลออกมา ซึ่งกฎหมายบังคับให้ต้องจัดตั้งเมืองทุกเมืองในท้องถื่นอันเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดเป็นเทศบาลเมือง เว้นแต่จะจัดตั้งเป็นเทศบาลนคร แต่จะจัดตั้งเป็นเทศบาลตำบล ไม่ได้ตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติไว้

สาขาภิบาลระยองได้ยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองในปีพ.ศ.2478 ตามพระราชกฤษฎีกา ที่ออกใน ปีนั้น และต่อมาในปี พ.ศ.2499 ได้มีพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาล โดย ขยายเขตออกไปยัง

ตำบลปากน้ำ ตำบลปากคลอง และบางส่วนของตำบลเชิงเนิน รวมพื้นที่เป็น 4.356 ตารางกิโลเมตร และเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2523 ได้มีพระราชกฤษฎีกาย้ายเขตเทศบาลออกไปยังตำบลเนินพระ และตำบลเชิงเนิน รวมมีพื้นที่เพิ่มขึ้นเป็น 16.95 ตารางกิโลเมตรจนถึงปัจจุบัน เทศบาลเมืองระยองมีพื้นที่ปกครองประกอบด้วยพื้นที่ 4 ตำบล คือ ตำบลท่าประดู่ ตำบลปากน้ำ ตำบลเนินพระและตำบลเชิงเนิน

ที่ตั้งและอาณาเขต เทศบาลเมืองระยอง ตั้งอยู่บนฝั่งทะเลตะวันออกเหนืออ่าวไทย อยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดระยอง อยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 12-13 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 101-102 องศาเหนือ ห่างจากกรุงเทพฯ ตามทางหลวงแผ่นดินสายบางนา-ตราด ระยะทาง 182 กิโลเมตร ทิศเหนือ ติดกับตำบลทับมาและตำบลเนินพระ ทิศใต้ติดกับอ่าวไทย ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลเชิงเนินและปากน้ำ และทิศตะวันตก ติดกับตำบลเนินพระ

8.สุขาภิบาลบางทราย อยู่ในอำเภอเมืองชลบุรี ได้จัดตั้งเป็นสุขาภิบาลบางทราย เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ.2507 เพื่อประโยชน์ในการทนุบำรุงท้องถิ่นให้เจริญต่อไป สุขาภิบาลบางทรายมีพื้นที่ปกครองทั้งสิ้น 6.6 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมตำบลบางทรายทั้งตำบล

ที่ตั้ง สุขาภิบาลบางทราย อยู่ทางทิศเหนือของอำเภอชลบุรี มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลหนองไม้แดง ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลหนองไม้แดงและสุขาภิบาลบ้านสวน ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อ่าวไทย ทิศใต้ ติดต่อกับ เทศบาลเมืองชลบุรี

9.สุขาภิบาลบ้านสวน อยู่ในอำเภอเมืองชลบุรี ได้ยกฐานะเป็นสุขาภิบาลบ้านสวนเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ.2506 โดยรวมเอาตำบลบ้านสวนทั้งตำบล และตำบลหนองข้างคอก หมู่ 1,4 และตำบลหนองรี หมู่ 1,3 เข้าไว้เป็นพื้นที่ปกครองของสุขาภิบาล รวมเป็นพื้นที่ทั้งสิ้น 15.96 กิโลเมตร

ที่ตั้ง สุขาภิบาลบ้านสวน อยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอเมืองชลบุรี มีพื้นที่เป็นลักษณะโอบคลุมเทศบาลเมืองชลบุรีเกือบรอบทั้ง 3 ด้านของเทศบาลเมือง อาณาเขตของสุขาภิบาลมีดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับ สุขาภิบาลบางทราย ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลนาป่าและตำบลหนองรี ทิศตะวันตก ติดต่อกับ เทศบาลเมืองชลบุรี และทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลหนองข้างคอกและตำบลเสม็ด

10.สุขาภิบาลอ่างศิลา อยู่ในอำเภอเมืองชลบุรี เดิมเป็นหมู่บ้านประมงริมทะเล และเคยเป็นสถานตากอากาศชายทะเลที่เก่าแก่ที่สุด มีชื่อเสียงมากในการทำอุตสาหกรรมขนาดย่อมคือครกหินและ

ทอผ้าได้ยกฐานะเป็นสุขาภิบาลอ่างศิลาเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2530 โดยรวมพื้นที่ตำบลอ่างศิลา ตำบลบ้านปึก หมู่1-7,ตำบลเสม็ด หมู่3-8และตำบลห้วยกะปิ หมู่4 และบางส่วนของหมู่5 เข้าเป็นพื้นที่สุขาภิบาล รวมเป็นพื้นที่ 18.2 ตารางกิโลเมตร

ที่ตั้ง สุขาภิบาลอ่างศิลา อยู่ทางทิศใต้ของอำเภอเมืองชลบุรี ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 5 กิโลเมตร มีอาณาเขตดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับ สุขาภิบาลบ้านสวนและอ่าวไทย ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลห้วยกะปิและตำบลเสม็ด ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อ่าวไทย ทิศใต้ ติดต่อกับ เทศบาลตำบลแสนสุข

11.สุขาภิบาลอ่าวอุดม เดิมเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นของอำเภอสรีราชา ต่อมาได้ยกฐานะเป็นสุขาภิบาลอ่าวอุดม เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2510 มีพื้นที่การปกครอง 370.6 ตารางกิโลเมตร ต่อมาในปี 2535 ได้ถูกแบ่งพื้นที่บางส่วนไปให้เทศบาลตำบลแหลมฉบัง จึงเหลือพื้นที่ปกครอง 306.44 ตารางกิโลเมตร กลุ่มตำบลสุรศักดิ์ หมู่1,2,5-8,10 และบางส่วนของหมู่3,4,9 ตำบลหนองขาม หมู่1-4,7,9-10 และบางส่วนของหมู่6,8,11 ตำบลปึง หมู่3-4,6-8,10 และบางส่วนของหมู่1,5,9 ตำบลบ่อวิน หมู่1-2,5,8 และบางส่วนของหมู่3,6 และตำบลเขาคันทรง หมู่1-2,6 และบางส่วนของหมู่3

ที่ตั้ง สุขาภิบาลอ่าวอุดม อยู่ช่วงกิโลเมตรที่ 124 ของถนนสุขุมวิท ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลบางพระ ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลเขาคันทรงและตำบลบ่อวิน ทิศตะวันตก ติดต่อกับ เทศบาลตำบลศรีราชาและอ่าวไทย ทิศใต้ ติดต่อกับ เทศบาลตำบลแหลมฉบัง

12.สุขาภิบาลบางพระ แต่เดิมเป็นชุมชนเล็กๆประกอบอาชีพชาวประมงอยู่ในอำเภอ ศรีราชา ต่อมาเมื่อวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ.2506 ได้รับการยกฐานะให้เป็นสุขาภิบาล มีพื้นที่ปกครองทั้งสิ้น 7.5 ตารางกิโลเมตรครอบคลุมตำบลบางพระหมู่1,3และบางส่วนของหมู่ 2,4,6,9และ10 ปัจจุบันกำลังดำเนินการ เพื่อขอขยายเขตปกครองออกไปอีกให้ครอบคลุมพื้นที่เมืองที่ขยายออกไป

ที่ตั้ง สุขาภิบาลบางพระ อยู่ช่วงกิโลเมตรที่ 113 ของถนนสุขุมวิท ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลบางพระ(ส่วนที่อยู่นอกเขตสุขาภิบาล) ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อ่างเก็บน้ำบางพระทิศตะวันตก ติดต่อกับ อ่าวไทย ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลบางพระ(ส่วนที่อยู่นอกเขตสุขาภิบาล) ห่างจากเขตเทศบาลตำบลศรีราชาประมาณ 5 กิโลเมตร

13.สุขาภิบาลบางละมุง เป็นชุมชนชาวประมงในเขตอำเภอบางละมุงได้รับการจัดตั้งให้เป็นสุขาภิบาลเมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ.2507 มีพื้นที่ปกครอง 22.38 ตารางกิโลเมตร แต่ต่อมาในปี2535 ได้ถูกแบ่งพื้นที่บางส่วนของสุขาภิบาลให้เข้าไปอยู่กับเทศบาลตำบลแหลมฉบังจึงทำให้มีพื้นที่ปกครองเหลือเพียง 6.38 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมตำบล บางละมุง หมู่ 6,7 และหมู่ 4 ครึ่งหมู่

ที่ตั้ง สุขาภิบาลบางละมุง อยู่ช่วงกิโลเมตรที่ 134 ของถนนสุขุมวิท ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลนาจอมเทียน ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อ่าวไทย ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลตะเคียนเตี้ย ทิศใต้ ติดต่อกับ เมืองพัทยา

14.สุขาภิบาลห้วยใหญ่ตั้งอยู่ในอำเภอบางละมุงได้รับการประกาศของกระทรวงมหาดไทยให้ยกฐานะจัดตั้งเป็นสุขาภิบาลเมื่อวันที่12กันยายนพ.ศ.2510 มีพื้นที่ปกครองทั้งสิ้น 96.5 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมตำบลห้วยใหญ่ทั้งตำบล

ที่ตั้ง สุขาภิบาลห้วยใหญ่อยู่ห่างจากพัทยามาทางทิศใต้ตามทางหลวงหมายเลข 3 เป็นระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร และห่างจากถนนสุขุมวิทเข้าไปประมาณ 500 เมตร มีอาณาเขต ติดต่อดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลหนองปรือ ตำบลโป่งและตำบลเขาไม้แก้ว ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลนาจอมเทียน ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลสำนักท้อนในจังหวัดระยอง ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลบางเสร่

15.สุขาภิบาลบางเสร่ เป็นชุมชนชาวประมงที่มีชื่อเสียงมากแห่งหนึ่งของจังหวัดชลบุรี เนื่องจากทางตอนใต้ของชุมชนเป็นอ่าวน้ำลึกเหมาะแก่การตกปลาและดำนน้ำชมปะการังส่วนทางด้านทิศเหนือมีหาดทรายยาวต่อเนื่องมาจากชายหาดนาจอมเทียนจึงทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาพักผ่อนด้วยแต่ทว่าหาค่อยๆใกล้กับชุมชนประมงมากทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่มีชื่อเสียงมากนัก สุขาภิบาลบางเสร่ได้รับการจัดตั้งเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ.2530 มีพื้นที่ปกครองทั้งสิ้น 7.87 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมตำบลบางเสร่ หมู่ 1,2,4,8 และบางส่วนของหมู่ 3,5,6,9,10

ที่ตั้ง อยู่ในอำเภอบางละมุง ห่างจากตัวเมืองพัทยามาทางทิศใต้ตามทางหลวงหมายเลข3 (สุขุมวิท) เป็นระยะทางประมาณ 16 กิโลเมตร หรืออยู่ช่วงกิโลเมตรที่ 164 ของถนนสุขุมวิทมีอาณาเขต ติดต่อดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับ อ่าวบางเสร่และตำบลนาจอมเทียน ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลบางเสร่(ส่วนที่อยู่นอกเขตสุขาภิบาล) ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อ่าวบางเสร่ ทิศใต้ ติดต่อกับ โรงเรียนชุมพลทหารเรือ

16.สุขาภิบาลสัตว์หีบ ตั้งอยู่ในอำเภอสัตว์หีบซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นของกองทัพเรือ สุขาภิบาลสัตว์หีบได้รับประกาศยกฐานะท้องถิ่นเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ.2498 โดยมีพื้นที่ปกครองเพียง 1.12 ตารางกิโลเมตร ต่อมาในปีพ.ศ.2515 ได้ขยายเขตออกไปมีพื้นที่ปกครองทั้งสิ้น 6.22 ตารางกิโลเมตรจนถึงปัจจุบัน ครอบคลุมตำบลสัตว์หีบ หมู่1,2 และบางส่วนของหมู่3,4,5,6,7,8 และตำบลพลูตาหลวง หมู่7 บางส่วนเท่านั้น

ที่ตั้ง สุขาภิบาลสัตว์หีบ อยู่ทางตอนใต้ของอำเภอ ประมาณช่วงกิโลเมตรที่ 171 ของถนนสุขุมวิท มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลสัตว์หีบ(ส่วนที่อยู่นอกเขตสุขาภิบาล) ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลพลูตาหลวง ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลสัตว์หีบ(ส่วนที่อยู่นอกเขตสุขาภิบาล) และทิศใต้ ติดต่อกับ อ่าวไทย

17.สุขาภิบาลบ้านฉาง เป็นชุมชนเก่าแก่ในอำเภอบ้านฉาง ได้รับการจัดตั้งให้เป็นสุขาภิบาลเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ.2505 มีพื้นที่ปกครองทั้งสิ้น 24.0 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมตำบลบ้านฉาง หมู่1,3,5,6 และตำบลพลา หมู่1,2(ครึ่งหมู่),3 และบางส่วนของหมู่ 6

ที่ตั้ง อยู่ในอำเภอบ้านฉาง ห่างจากตัวอำเภอบ้านฉางมาทางทิศตะวันตกประมาณ 6 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลบ้านฉาง(ส่วนที่อยู่นอกเขตสุขาภิบาล)ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลห้วยโป่ง ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลพลา(ส่วนที่อยู่นอกเขตสุขาภิบาล) ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลบ้านฉางและตำบลพลา(ส่วนที่อยู่นอกเขตสุขาภิบาล)

18.สุขาภิบาลสำนักท้อนเป็นชุมชนในอำเภอบ้านฉางได้รับการจัดตั้งให้เป็นสุขาภิบาล เมื่อปี พ.ศ.2535 มีพื้นที่ปกครองทั้งสิ้น 14.8 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมตำบลสำนักท้อน หมู่3,5,6 และบางส่วนของหมู่ 4

ที่ตั้ง สุขาภิบาลสำนักท้อนอยู่ทางตะวันตกของอำเภอ มาตามทางหลวงหมายเลข 3376 ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 3 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลสำนักท้อน(ส่วนที่อยู่นอกเขตสุขาภิบาล) ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลสำนักท้อน(ส่วนที่อยู่นอกเขตสุขาภิบาล) ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลบางเสร่และสุขาภิบาลห้วยใหญ่ในจังหวัดชลบุรี และทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลบ้านฉาง

19. สุขาภิบาลบ้านเพเดิมเป็นหมู่บ้านชาวประมงอยู่ริมทะเลมีโป๊ะเรือที่สำคัญแห่งหนึ่งและเป็นตลาดค้าส่งสัตว์ทะเลจึงมีชุมชนที่ค้าขายอยู่เก่าแก่ ต่อมาเมื่อวันที่ 11 มกราคม พ.ศ.2517 ได้รับความจัดตั้งให้เป็นสุขาภิบาลบ้านเพบ้านเพเป็นท่าข้ามเรือไปยังเกาะเสม็ดที่มีชื่อเสียงมากในเรื่องสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดระยองจึงทำให้บ้านเพเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วสุขาภิบาลบ้านเพมีพื้นที่ปกครอง 27.6 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมตำบลบ้านเพ หมู่ 1,2,3,5,7 และหมู่ 6 บางส่วน

ที่ตั้งสุขาภิบาลบ้านเพ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองระยอง ห่างจากตัวจังหวัดไปทาง ทิศตะวันออก ตามแนวทางหลวงหมายเลข 3 (สุขุมวิท) ระยะทางประมาณ 19 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลตะพงและตำบลแกลง(อำเภอเมือง) ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลแกลง(อำเภอเมือง) ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลตะพง ทิศใต้ ติดต่อกับ อ่าวไทย

20. สุขาภิบาลแกลง-กะเจ็ด เป็นชุมชนในอำเภอเมืองระยองได้ประกาศการจัดตั้งให้เป็นสุขาภิบาลเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2528 แต่มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ.2529 มีพื้นที่ปกครองทั้งสิ้น 13.49 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ในเขต 2 ตำบล คือ ตำบลแกลงและตำบลกะเจ็ดดังนั้นจึงตั้งชื่อสุขาภิบาลตามชื่อของตำบลทั้งสอง พื้นที่ปกครอง ของสุขาภิบาลคลุมตำบลแกลงหมู่ 3,6 และบางส่วนของหมู่ 2,4 และคลุมตำบลกะเจ็ด หมู่ 3

ที่ตั้ง สุขาภิบาลแกลง-กะเจ็ด อยู่ห่างจากตัวจังหวัดระยองมาทางทิศตะวันออกตามถนนสุขุมวิทประมาณ 35 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลกะเจ็ด(ส่วนที่อยู่นอกเขตสุขาภิบาล) ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลแกลง(ส่วนที่อยู่นอกเขตสุขาภิบาล) ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลชากพง และทิศใต้ ติดต่อกับ อ่าวไทย